

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli d. 3 Maj 1869, kl. 4 e. m.

Betänkande och förslag angående Riksbankens låne- och kreditiv- rörelse.

Beträffande de för Riksbankens låne- och kreditivrörelse uti nu gällande Banko-reglementes 4:de artikel befintliga föreskrifter, hafva några förslag till ändringar blifvit framställda uti motioner, afgifna inom Andra Kammaren; och har härförutan Utskottet sjelft, vid verkställd granskning af berörda föreskrifter, funnit sig böra föreslå ändring i vissa delar.

För de sålunda ifrågasatta förändringarne redogör Utskottet här nedan i ett sammanhang, för att, sedan Riksdagen öfver desamma fattat beslut, iakttaga dessa vid den slutliga sammanfattning af Banko-reglementet, hvilken det åligger Utskottet att verkställa, och vid hvilken de stadganden, som nu icke beröras, komma att bibehållas oförändrade.

Vid sist hållna riksdag beslöts, att det kreditiv, som af Riksbankens medel sedan längre tid tillbaka varit anvisadt till Kongl. Kommers-kollegium för manufakturernas och fabrikernas understöd, och hvilket från och med år 1860 utgjort 2,250,000 R:dr, skulle minskas med 250,000 R:dr, samt således för år 1869 utgå med 2,000,000 R:dr; varande föreskrifter härom, jemte de för kreditivets åtnjutande fastställda vilkor, intagna uti 44 § af Banko-reglementet.

I afseende på berörda kreditiv har nu Herr *Olof Wijk*, uti motion inom Andra Kammaren, N:o 325, hemställt, att det belopp, som under år 1870 skall hållas Kommers-kollegium tillhanda till manufakturernas och fabrikernas understöd, måtte bestämmas till 1,500,000 R:dr; och har motionär-

ren, såsom skäl till denna hemställan, dels antydt oegentligheten af att Riksbanken utlemnar kreditiv till så stort belopp till ett civilt embetsverk, för att derifrån utlånas, samt behovet, med afseende på en reorganisation af Kommers-kollegium, af dettas befriande från bankbestyr, dels åberopat den utredning ämnet vid föregående riksdagar erhållit.

I denna fråga erinrar Utskottet om den framställning af hithörande förhållanden, Utskottet uti dess Betänkande N:o 13 vid sistlidna riksdag lemnade, och från hvilken Utskottet nu torde få återgifva några hufvudpunkter, hvilka tydligen gifva vid handen, att den vid förra riksdagen beslutade nedsättning i beloppet af ifrågavarande kreditiv vore att anse såsom början till en sådan småningom skeende indragning deraf, som kunde verkställas utan svårare rubbningar och olägenheter för dem, hvilka genom detta kreditiv äro i åtnjutande af låneförsträckning.

Enligt de bestämmelser, hvilka uti reglementet för manufakturdiskontinrättningen af den 8 Februari 1844 äro fastställda i afseende på utlåningen, är lånerätten i manufakturdiskonten inskränkt till endast vissa slags, i reglementet uppräknade fabriker och manufakturer, under det andra industri-grenar icke ega undfå understöd, så vida icke Kongl. Maj:t på särskild ansökan åt en eller annan fabrik beviljat rättighet dertill. De låneberättigade inrättningarna äro indelade i tre särskilda klasser med olika lånerätt, hvilken till beloppet bestämmes af Kommers-kollegium årligen med hänsyn å ena sidan till det tillverkningsvärde, på grund af hvilket lånerätt sökes, och å andra sidan till de för året till utlåning tillgängliga medel; varande i afseende på fördelningen emellan de särskilda klasserna föreskrifvet, att andra klassen undfår tre fjerdedelar och tredje klassen hälften af hvad som blifvit bestämdt för första klassen.

En särskild bestämmelse är likväl gällande för Eskilstuna fristads manufakturister och förläggare, i det dessa ega belåningsrätt, de förre för $33\frac{1}{3}$ procent af tillverkningsvärdet och de sednare för 40 procent af förlagssumman.

Lånen beviljas på minst en, högst nio månader, men det har sedan långt tillbaka varit sed att låntagare, som inom förfallotiden för sitt lån inlemnat och fått godkänd ny förbindelse, tillåtits att utan förutgången inbetalning öfverföra det gamla lånet på ny räkning; hvadan lånen i sjelfva verket kunna blifva under längre tider stående.

Af manufakturdiskontens tillgångar, hvilka utgöras af dels kreditivet i Riksbanken, dels en egen fond, är en särskild summa afsatt, utaf hvilken Kongl. Maj:t beviljar s. k. förlagslån på särskilda vilkor, hvilka gemenligen innehålla, att lånen få innehafvas mot 5 procents ränta under de fyra första åren utan afbetalning å kapitalet samt under ytterligare fyra år med afbetalning af en fjerdedel årligen; varande i afseende på fonden för förlagslån

genom Kongl. Bref af den 14 December 1866 bestämdt, att densamma, som förut utgjorde 750,000 R:dr, skall årligen ökas med 50,000 R:dr, tilldess densamma uppnått en million R:dr.

För år 1866 utgjorde det tillverkningsbelopp, för hvilket lånerätt söktes, i runda tal, inom första klassen 20,685,000 R:dr, inom andra klassen 5,854,000 R:dr och inom tredje klassen 12,080,000 R:dr; och utgjorde lånerätten inom första klassen 8 procent, inom andra klassen 6 procent samt inom tredje klassen allenast $\frac{1}{2}$ procent af tillverkningsbeloppet.

Sedan Utskottet i sitt ofvannämnda Betänkande redogjort för nu i korthet antydda förhållanden samt meddelat detaljerad uppgift om manufakturdiskontens ställning vid 1866 års utgång och om de utgifter, hvilka af fondens medel vore att bestrida, lemnade Utskottet åtskilliga upplysningar rörande dessa utgifter samt omförmålde dervid äfven det anslag af 21,000 R:dr, hvilket från manufakturdiskonten utgår till Riksgälds-kontoret såsom ersättning för en motsvarande summa, som Kontoret årligen lemnar till Teknologiska institutet; och erinrade Utskottet, hurusom nämnda belopp i det närmaste motsvarade den behållning manufakturdiskonten haft derigenom, att densamma i sin lånerörelse utlånat kreditivet från Riksbanken till en procent högre ränta, än manufakturdiskonten sjelf till Riksbanken erlade.

Den kännedom Utskottet inhemtat angående sättet för och omfånget af manufakturdiskontens verksamhet, fann Utskottet ådagalägga: att, ehuru densamma under förflutna tider, då lånetillfällena voro inskränkta och fabriksväsendet hade mindre utsträckning, varit näringarne till väsendtlig nytta, denna fond dock numera förlorat största delen af sin betydelse, enär det understöd, som derifrån erhöles, vore mycket ringa i förhållande till industriens nuvarande omfattning; att då reglementets bestämmelser dels om hvilka industrigrenar egde rätt att åtnjuta understöd, dels om dessas klassfördelning, icke egnade och icke kunde egna tillbörligt afseende på den större eller mindre betydenheten af de särskilda industrigrenarne, bland hvilka många, som nu vore uteslutna eller hade allenast en mindre lånerätt, vore af vida större vigt, än de mera gynnade, detta innebure ett tillbakasättande af de förra; att detta icke kunde afhjelpas genom en reorganisation af manufakturdiskonten, emedan, om de nu uteslutna näringsgrenarne erhöle lånerätt, manufakturdiskontens tillgångar i och med detsamma skulle blifva ännu otillräckligare, än hittills, för det med inrättningen afsedda ändamål, och emedan för öfrigt hvilken klassindelning som helst skulle föranleda samma oriktighet, som nu eger rum, i den mån som nya fabriksgrenar uppstode, eller de nuvarandes utsträckning och betydelse i förhållande till hvarandra förändrades; samt slutligen att då den svårighet, som i hvarje låneinrättning, hvilken utöfvar sin verksamhet inom ett mycket vidsträckt område, måste förefinnas för bedömande af lånesökandes soliditet och beskaffenheten af de

säkerheter, som erbjudas, tilltoge i samma mån, som flera lånetillfällen uppstode, äfven denna omständighet borde tagas i betraktande i fråga om manufakturdiskontens bibehållande för framtiden.

Utskottet ansåg det sålunda vara ådagalagdt, ej mindre att manufakturdiskonten i dess nuvarande skick endast i allt för ringa mån motsvarade det dermed afsedda ändamål, än äfven att denna inrättning icke kunde genom en reorganisation göras ändamålsenlig, och fann det fördenskull icke vara skäl att Riksbanken till densamma oförminskadt öfverlemnade det betydliga belopp, som dittills varit dertill anvisadt.

Utskottet ansåg sig likväl icke kunna tillstyrka den åtgärd, som då var föreslagen, att nemligen på en gång frantaga manufakturdiskonten hela det kreditiv, hon från Riksbanken åtnjöt. Ehuru jemförelsevis obetydliga manufakturdiskontens utlåningstillgångar än voro i förhållande till fabriks- och manufaktur-industriens närvarande utsträckning på det hela, skulle dock, om hela kreditivet på en gång indroges, många, om icke de flesta af dem, som genom detta kreditiv voro i åtnjutande af låneförsträckning, råka i en svårighet, hvilken under rådande ogynsamma förhållanden blefve högst kännbar och måhända öofvervinnerlig.

Hvad Eskilstuna fristads förläggare och manufakturister vidkommer, ansåg Utskottet de dem tillförsäkrade särskilda förmåner icke för närvarande kunna återtagas; hvadan Utskottet, vid den successiva indragning af kreditivet från Riksbanken, som Utskottet ville föreslå, förutsatte att den deraf följande minskningen i manufakturdiskontlån tillsvidare icke komme att beröra Eskilstuna fristads förläggare och manufakturister.

Utgående från den åsigt Utskottet uttalat, att manufakturdiskonten icke mera uppfyllde eller kunde uppfylla sitt ändamål så, att detsamma för en längre framtid borde fortfara, men att å andra sidan en brådstörtad förändring icke borde ske, fann Utskottet, som egde betrakta frågan med afseende på det kreditiv manufakturdiskonten från Riksbanken innehar, det klokast att detta kreditiv småningom indroges. Derigenom lemnades, utan någon häftig rubbning af enskildes affärsförhållanden, åt dem, som i saken voro intresserade, en erinran om den förändring, som vore att motse, och förbereddes tillika ett lättare förverkligande af den utaf föregående Riksdag uttryckta önskan om Kommers-kollegii upphörande.

Vid hänvisande till Utskottet af den vid förra riksdagen väckta frågan om indragning på en gång af det ifrågavarande kreditivet, anmärktes, bland annat, dels att, i fall den räntevinst, som dittills för manufakturdiskonten uppkommit derigenom, att en procent högre ränta tagits för de utlemnade lånen, än som till Riksbanken för kreditivet erlagts, komme att i följd af kreditivets indragning upphöra, med detsamma den inkomstkälla försvunne, som dittills användts för löner till vissa Kommers-kollegii tjänstemän vid

manufakturdiskonten samt till pensioner åt den personal, som varit anställd för inhemska fabrikaters stämpling, så länge en sådan var stadgad; dels ock att från manufakturdiskonten utginge 21,000 R:dr årligen till Riksgäldskontoret såsom ersättning för det å Riks-staten numera öfverflyttade, tillförene af berörda fonds vinstmedel omedelbart bestridda anslag till teknologiska institutet; men Utskottet erinrade härvid: att, då den nyssnämnda räntevinsten till beloppet i det närmaste motsvarade de 21,000 R:dr, hvilka till Riksgäldskontoret från manufakturdiskonten utbetalas såsom ersättning för det till teknologiska institutet utgående anslag, densamma icke kunde betraktas såsom en inkomstkälla för aflöning åt vissa Kommers-kollegii tjänstemän vid manufakturdiskonten, eller till pensioner åt den personal, som varit anställd vid stämplingskontoren, eller till andra dylika ändamål; att Utskottet därför icke funne behöfligt att andra medel, i mån som kreditivet indroges, anvisas för dessa utgifters bestridande, hvaremot rättvist och billigt vore att manufakturdiskonten i mån af kreditivets förminskning småningom befriades från den ersättning, som dittills lemnats till Riksgäldskontoret för anslaget till teknologiska institutet.

Af det arförda framgår, hurusom Utskottet vid sistlidne riksdag ansåg en indragning af kreditivet från Riksbanken till manufakturdiskonten böra ske småningom, och denna åsigt finner sig Utskottet så mycket heldre äfven nu böra vidhålla, som förra Riksdagen, genom den då beslutade nedsättningen med 250,000 R:dr i kreditivbeloppet, gillade hvad Utskottet i detta hänseende föreslog.

Med föranledande häraf anser Utskottet indragningen fortfarande böra ske med enahanda belopp, och vill derföre endast i så måtto tillstyrka bifall till Herr Wijks ifrågavarande motion, att kreditivet för år 1870 nedsättes till 1,750,000 R:dr.

Då, såsom redan förra Riksdagens Banko-Utskott yttrade, det icke tillkommer Utskottet att afgifva något förslag i afseende på de till teknologiska institutet utgående 21,000 R:dr och för öfrigt ingen förändring synes böra göras i de vilkor, hvarunder ifrågavarande kreditiv utgår, hemställer Utskottet,

1:o

att 44 § i nu gällande Banko-reglemente må erhålla följande lydelse:

”Till manufakturernas och fabrikernas understöd är anvisadt ett kreditiv af *en million sjuhundra femtio tusende* Riksdaler, hvilket under år 1870 hålles Kongl. Kommerskollegium tillhanda mot samma vilkor, som varit stadgade

för det hittills å Riksbanken för berörda ändamål anvisade låneunderstöd, samt under förbehåll:

1:o) att Riksbanken för hela det belopp, som å kreditivet kan varda uttaget, eger säkerhet i manufakturdiskontens alla fordringar samt egna behållna tillgångar;

2:o) att, i händelse fullmäktige, med afseende å Riksbankens ställning, finna sig nödsakade att kreditivet eller någon del deraf uppsäga, Kongl. Kommers-kollegium då skall, efter nio månaders förlopp och sedan derom sex veckor förut blifvit tillsagdt, till Riksbanken återbetala hvad som derå är vordet lyftadt; och

3:o) att för de å kreditivet uttagna summor Riksbanken eger att beräkna fyra procent årlig ränta, som, enligt deröfver uppgjorda liquider, vid hvarje halft års slut till Riksbanken inbetalas, vid äfventyr att i annat fall kreditivet anses uppsagdt".

I tillämpning af den grundsats, som tillförene gällde i afseende på användningen af Riksbankens fonder, att anvisa särskilda belopp såsom understöd för den ena och andra näringsgrenen, har, allt sedan 1817—1818 årens riksdag, varit å Jernkontoret anvisadt ett kreditiv från Riksbanken, å 900,000 R:dr, hvilket Jernkontorets fullmäktige egt att i öfverensstämmelse med ett af bankofullmäktige fastställt reglemente, använda till bruksrörelsens nytta och båtnad, under vilkor likväl, att räntevinsten särskildt redovisas och anses såsom tillgång, disponibel för Jernkontorets fullmäktige till ändamål, som med närings framgång och förkofran genom anställande rön och försök m. m. hafva gemenskap; och har Riksbanken å kreditivet fått tillgodoräkna sig ränta efter 4 procent sedan år 1866, hvarförinnan denna ränta var bestämd till allenast tre procent.

Emellertid har Herr *Olof Wijk*, uti motion N:o 326, Andra Kammaren, hemställt, att detta kreditiv måtte för år 1870 bestämmas till endast 750,000 R:dr, att utgå på hittills vanliga vilkor.

Såsom skäl för meddelandet af kreditiv till Jernkontoret, har åberopats Statens åliggande att understödja näringsarne, och att vilkoren för detta kreditiv just vore af beskaffenhet att böra främja den viktiga jernhandteringen.

Utan att nu närmare ingå på frågan, under hvilka förhållanden och på hvad sätt Staten må böra uppträda såsom understödjare af den ena eller andra näringsgrenen, torde här endast behöfva fästas uppmärksamheten derpå, att om penningbidrag skall af Staten till någon näringsgren försträckas, sådant lämpligast sker genom direkt anslag, och icke, såsom i förevarande fall på en omväg.

Någon synnerlig vigt för Jernkontorets verksamhet i den bestämda riktningen lärer det ifrågavarande kreditivet icke kunna anses ega, då detta kontor sjelft eger högst betydliga egna tillgångar, och i detta afseende torde det förtjena omnämnas, att åtminstone tidtals en ganska stor del af kreditivet varit i Banken inestående obegagnad.

Utskottet anser för sin del det ifrågavarande kreditivet böra upphöra, men tror att detta, liksom indragningen af kreditivet till manufakturdiskontofonden, bör ske endast efter hand, samt tillstyrker fördenskull nu att, med bifall till Herr Wijks förevarande motion om nedsättning af kreditivets belopp för år 1870 till 750,000 R:dr, samt med bibehållande oförändrade af de vilkor, som i afseende på kreditivets begagnande för närvarande äro bestämda,

2:o

45 § i nu gällande Banko-reglemente må erhålla denna lydelse:

“För Jernkontoret ega dess fullmäktige att under år 1870 disponera ett kreditiv, stort 750,000 R:dr, mot fyra procents ränta, samt mot skuldförbindelse, utfärdad af bemälda fullmäktige och försedd med enahanda ansvarsförbindelse, som för det hittills åt Jernkontoret anvisade kreditiv varit tecknad; beroende det af bemälda fullmäktige att, i öfverensstämmelse med det af bankofullmäktige stadfästade reglemente, bestämma på hvad sätt och i hvad ordning detta kreditiv bäst må till bruksrörelsens nytta och båtnad användas, under vilkor likväl, att räntevinsten bör särskildt redovisas och anses såsom tillgång, disponibel för Jernkontorets fullmäktige till ändamål, som med närings framgång och förkofran genom anställande rön och försök m. m. hafva gemenskap, men ej utgöra någon tillväxt i Jernkontorets enskilda lånefond. I revision af den från Riksbanken till Jernkontoret anvisade kreditivfond bör Riksbanken genom dertill utsedt ombud deltaga”.

Af de filialbanker, hvilka i 46 § mom. 2 litt. c) äro omförmälda, hafva filialbankerna i Calmar och Helsingborg numera upphört; hvadan namnen å dessa böra ur berörda stadgande uteslutas; och hemställes derföre att, med bibehållande i öfrigt af 46 § oförändrad,

3:o

mom. 2, litt. c) af denna § må få följande lydelse:

c) ”af teckningssumman erlægges minst hälften, eller 50 procent i rikets gällande mynt; dock med undantag hvad

angår filialbankerna i Borås, Hernösand, Uddevalla och Östersund, hvilkas delegare skola erlägga minst 25 procent i rikets gällande mynt.

För den del — — (oförändradt) — — åligge direktionen.

Tillförene upplånade Riksbanken penningar emot förbindelser, s. k. lånebanko-obligationer, löpande med 3, 4 och $4\frac{1}{2}$ procents ränta, af hvilken upplåning ännu inestår ett belopp, som vid 1868 års slut utgjorde 379,285 R:dr 43 öre.

Vissa bland de på ofvannämnda sätt utgifna obligationerna fingo åter i Banken belånas, på vilkor, som i Banko-reglementena voro bestämda. Sålunda medgafs enligt 1823 års reglemente, att lånebanko-obligationer fingo belånas till 99 procent af kapitalbeloppet emot samma ränta, som i obligationerna var förskrifven, dock sålunda, att Banken beräknade ränta på ränta halfårsvis.

I 1830 års reglemente är enahanda belåning medgifven, dock att för de lån, som från och med den 1 Juli 1830 utgäfvos, skulle erläggas 5 procents ränta; och stadgades tillika, att, så snart lånet med derå upplupen ränta uppgått till lika belopp med obligationskapitalet och dess upplupna ränta, finge, efter iakttagande af vissa formaliteter, Bankens skuld qvittas mot dess fordran samt obligationen, såsom fullt infriad, afskrifvas och dödas.

Belåningen medgafs jemväl i 1835 års reglemente, med den utsträckning, att obligationerna fingo belånas till fulla nominalbeloppet; och föreskrifterna i berörda afseende blefvo oförändrade, till dess i 1845 års reglemente bestämdes, att den ifrågavarande utlåningen skulle med nämnda års slut upphöra.

Det ofvan nämnda stadgandet qvarstod, att Banken finge qvitta sin lånebanko-obligationsskuld mot sin lånefordran, när lånet med upplupen ränta uppgått till lika belopp med obligationen och derå upplupen ränta, hvilket stadgande haft sin anledning deruti, att obligationsinnehafvare, som genom obligationens belåning återfått det uti denna förskrifna kapital, icke vidare afhördes för uppbärande af sin obligationsränta och afbördande af motsvarande låneränta.

Beträffande de lån, hvilka löpte med samma ränta, som i obligationerna var förskrifven, kunde, så länge Banken beräknade ränta på ränta, det förhållande i sinom tid inträffa, som var bestämdt för qvittning af Bankens skuld mot dess fordran; men detta upphörde år 1848, och med de så beskaffade lån, hvilka ännu qvarstå, kan i följd häraf det nämnda förhållandet numera aldrig inträffa.

Hvad

Hvad åter angår dem utaf ifrågavarande slags lån, hvilka buro 5 procents ränta, under det en lägre ränta var i obligationerna förskrifven, har beräkningen af ömsesidig skuld och fordran redan ledt dertill att samtliga dessa lån och dertill hörande obligationer numera äro afskrifna och dödade.

Nu gällande reglementes 47 § lyder sålunda:

”Obligationer af lånebanken, härledande sig från dess före år 1830 gjorda upplåningar, få icke i banken belånas.”

“För de lån, hvilka mot berörde pant utestå oligviderade, erlägges fortfarande 5 procents ränta årligen; och så snart bankolånet med obetald ränta uppgått till lika belopp med obligationen och dess upplupna ränta, skall i allmänna tidningarne derom trenne särskildta gånger tillkännagifvas samt, med upptagande af såväl obligationens som lånets nummer, summa och namn, ut sättas en preskriptionstid af ett år, inom hvars förlopp låntagaren, så framt han önskar att obligationen vidare begagna, eger att till likvid sig infinna, vid påföljd att bankens skuld i annat fall mot dess fordran qvittas samt obligationen, såsom fullt infriad, afskrifves och dödas, egande fullmäktige att äfven hädanefter låta infria lånebanko-obligationer, då sådant af innehafvarne äskas.”

Med omförmälände af de här ofvan framställda förhållanden och omständigheter, har chefen för riksbankens räkenskapskontor, uti en till Utskottet inlemnad promemoria, fäst at uppmärksamheten derpå, att dels den del af det anförda stadgandet, som innehåller att för de utestående lånen erlägges fortfarande 5 procents ränta årligen, innefattar ett misstag, itly att en del lån löpte med en lägre ränta, dels att öfverhufvud hela den del af §:n, som ofvan är med särskild stil utmärkt, alldeles saknar tillämpning, sedan alla lån, som buro högre ränta, än de för dem pantsatta obligationerna, numera äro qvittade och afskrifna, samt å de öfriga, hvilka löpa med samma ränta, som är i de pantsatta obligationerna förskrifven, och hvilka utgöra allenast 8 stycken, ränta på ränta icke mera beräknas; hvadan chefen hemställt, att den ifrågavarande delen af § måtte uteslutas.

Vid det sålunda upplysta förhållandet får Utskottet hemställa,

4:o.

att, med uteslutande ur nuvarande Banko-reglementes § 47 af den del, som, enligt hvad ofvan är visadt, numera saknar tillämpning, motsvarigheten till nämnde § må få följande lydelse:

”Obligationer af lånebanken, härledande sig från dess före år 1830 gjorda upplåningar, få icke i Riksbanken belånas.”

"Fullmäktige ega hädanefter, såsom hittills, låta infria lånebanko-obligationer, då sådant af innehafvarne äskas.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 133, har Herr *F. Pettersson* från Calmar län föreslagit, att ett afdelningskontor af Riksbanken måtte inrättas i staden Calmar, om icke förr, när det möjligen blefve bestämmt, att bankovinsten skall tilläggas bankens grundfond.

Utan tvifvel kan det för hvar och en, som har att röra sig med penningar, vara af fördel, desto större ju betydligare hans affärer äro, att hafva nära till hands en bankinrättning; och det må således vara önskvärdt att bankkontor finnas öfverallt, der sådana kunna bära sig. Men en annan fråga är, huruvida Riksbanken kan vara eller blifva i stånd att fylla detta behof. Skulle detta ske i en något vidsträcktare mån, så blefve dess tillgångar alltför mycket splittrade och otillräckliga; om åter nu endast ett kontor inrättades, efter motionärens förslag, i Calmar, så skulle, med allt skäl, många andra orter kunna göra vida större anspråk gällande på en dylik förmån. För öfrigt torde Riksbankens egen fördel icke tala för bifall till motionärens förslag, enär förvaltningskostnaderna för särskilda kontor, när dessa, såsom med det ifrågasatta måste blifva förhållandet, icke kunna erhålla särdeles betydlig fond åt sig öfverlemnad, uppgå till större belopp, än den ökning i inkomst, som vinnes genom kontorens inrättande; och det torde dessutom kunna erinras, att de lättnader i beröringen med Riksbanken, som redan äro beredda och möjligen än vidare kunna komma att beredas, i någon mån minska olägenheten af det större afståndet för dem, som i Riksbanken hafva affärer.

Utskottet finner sig fördenskull, så mycket heldre, då den disponibla bankovinsten vid denna riksdag blifvit i det närmaste hel och hållen till statens ändamål anvisad, böra

5:o.

afstyrka bifall till Herr *F. Petterssons* ifrågasättande motion.

I memorialet N:o 5, om användande af bankovinsten, har Utskottet redan upptagit åtskilliga motioner, uti hvilka, i sammanhang med förslag om bibehållande i Riksbanken af nämnda vinst eller större delen deraf, yrkats att vinstmedlen skulle användas till utvidgning af Bankens lånerörelse, samt tillkännagifvit att, så vidt nämnda motioner icke redan blifvit besvarade genom de då gjorda framställningarne, Utskottet framdeles skulle på sina ställen ånyo taga desamma under öfvervägande. Sedan Riksdagen numera beslutat att Bankens vinstmedel för såväl 1867 som 1868 skola med tillhoppa 3,500,000 R:dr till statsverket aflemnas, torde något vidare yttrande icke erfordras i anledning af ofvanberörda motioner, nämligen Herr *E. Frisks*,

Första Kammaren N:o 36; Herr *Jöns Pehrsson*, Andra Kam-maren N:o 74, punkten 1:o; Herr *Johan Olsson*, Andra Kam-maren N:o 85; Herr *Eric Olsson*, Andra Kam-maren N:o 150; Herr *Magnus Svensson*, Andra Kam-maren N:o 181; Herr *Ola Månsson*, Andra Kam-maren N:o 226, och Herr *A. Sandstedts*, Andra Kam-maren N:o 333.

Men härförutan har dels Herr *Jöns Pehrsson* i punkterna 2 och 4 af sin ofvan nämnda motion N:o 74, oberoende af frågan om bankovinsten, yrkat, "att allmänna diskonten eller fonden för lån med omsättningsrätt ökas från nuvarande beloppet, 9,600,000 R:dr till ett maximum af 15,000,000 R:dr riksmünt, med full rättighet för Fullmäktige att från Bankens andra fonder till följd af tillgång och efterfrågan, i ena eller andra fonden, göra för banken fruktbarande de medel, som finnas, utan att tvingas lägga allt för mycket i obligationer;" äfvensom "att proportionerlig andel af det belopp, som allmänna diskonten ökas med, må tilldelas lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby, om antagliga lånesökande dertill finnas;" dels Herr *A. Medin*, i motion N:o 313, Andra Kam-maren, föreslagit, "att Riksdagen ville anvisa på allmänna diskonten lika stort belopp, som tillföre, eller 13,500,000 R:dr, deraf för diskonten i Stockholm 8,700,000 R:dr och för lånekontoren i orterna i förhållande derefter; så framt icke Riksdagen skulle hellre vilja lemna Fullmäktige öppet att disponera till denna fond så mycket tillgångarne medgifva från handels- och näringsdiskontfonden."

Den vid hvarje riksdag återkommande frågan om förökning af fonden för utlåning med omsättningsrätt, har så ofta blifvit afhandlad, att Utskottet kan fritaga sig från upprepande af de skäl, hvilka tala emot en dylik åtgärd. Utskottet vill endast, med afseende på hvad som under öfverläggningarne inom Utskottet ifrågasatts, att nemligen en tillfällig förstärkning skulle, i anledning af den under sistlidet år i några provinser inträffade missväxt, anvisas för understöd åt dessa provinserns inbyggare, anmärka, att, då utlåningen omfattar hela riket, en förökning i fonden icke annat än till en jemförelsevis föga betydande del kunde komma nyssberörda provinser till godo, så vida icke medlen anvisades såsom en särskild understödsfond för dem, hvilket åter icke torde vara lämpligt. För öfrigt bör ej fränses, att när en, fonden lemnad, tillfällig förstärkning skall åter indragas, detta föranleder ett afstånande, eller åtminstone en inskränkning för längre tid af utlåningen, hvilken måste verka mycket menligt.

Den nuvarande fonden till utlåning med omsättningsrätt är bestämd uti 53 § af reglementet till 9,600,000 R:dr; och då Utskottet ej kan tillstyrka förhöjning af detta belopp, hemställer Utskottet

6:o

att med afslag å Herrar Jöns Pehrssons och A. Medins nu förevarande framställningar, berörda 53:dje § må få förblifva oförändrad.

Sedan Riksdagen godkänt en utaf Sammansatt Stats- och Banko-Utskott gjord framställning derom, att Riksgäldskontoret, beträffande det kreditiv å 1,500,000 R:dr, samma Kontor eger att i Riksbanken begagna, måtte blifva berättigadt att från ett föregående kreditiv-år till det följande låta öfverföra den kapitalskuld, som vid årets utgång kunde befinnas, äfvensom att Kontoret borde medgifvas att begagna kreditivet utan öfriga inskränkningar, som i afseende på andra kreditiv äro föreskrifna, samt anmodat Banko-Utskottet att i öfverensstämmelse dermed och i sammanhang med de framställningar angående Riksbankens låne- och kreditivrörelse, samma Utskott har att till Riksdagen afgifva, jemväl inkomma med förslag till ny § i Bankoreglementet angående Riksgäldskontorets kreditiv hos Riksbanken, att på lämpligt ställe i nämnda reglemente införas, och att tillika föreslå de förändringar i öfrigt, som i anledning deraf kunde erfordras, får Utskottet härutinnan hemställa, att i afdelningen 2 af 4:de artikeln, under rubriken D, införas en så lydande §:

7:o

Åt Riksgäldskontoret beviljas kassakreditiv af högst 1,500,000 R:dr.

Kreditivet, hvilket ej får anses såsom stående lån, beviljas för ett år i sender, dock med rättighet för Kontoret att låta till ett följande år öfverföra befintlig kapitalskuld.

Från skyldigheten att ställa säkerhet och erlægga kreditivavgift är Kontoret befriadt, äfvensom från de för andra kreditiv gällande inskränkningar att uttag ej få ske under vissa dagar vid kreditiv-årets slut och att ränta ej får beräknas å under berörda dagar gjorda insättningar.

I öfrigt gälla för detta kreditiv enahanda bestämmelser, som i nästföljande § äro för andra kreditiv gifna.

Enligt nuvarande 62 § 1 mom. i reglementet, är det icke medgifvet andra slags bolag, än sådana, hvilkas reglementen ålägga delegarne *oinskränkt ansvarsskyldighet* för alla bolagets förbindelser och hvilka icke ega rätt till utgifvande af egna banksedlar, att i Riksbanken kunna erhålla kreditiv.

Att Riksbankens tillgångar icke få användas till att lemna kreditivförsträckningar åt andra banker, vare sig med eller utan egen sedelutgifning, har, efter Utskottets förmenande, goda skäl för sig; och då §:ns närvarande lydelse är sådan, att bankinrättningar, hvilka icke utgifna egna banksedlar, skulle kunna beviljas kassakreditiv, bör densamma härutinnan undergå en förändring.

Men med detsamma anser Utskottet äfven en sådan förändring af stadgandet böra vidtagas, att vederbörande styrelser må blifva oförhindrade att kunna bevilja kassakreditiv åt sådana industriela bolag, som äro grundade på lagen om aktiebolag af den 6 Oktober 1848, d. v. s. hvilkas delegare äro ansvarige för bolagets förbindelser allenast med ett visst belopp, som de i bolaget insatt eller åtagit sig att insätta.

Under sednare tider hafva allt flera större industriela företag, så väl inom bergsbruket och skogshandteringen, som inom de s. k. fabriksnäringerne, blifvit ställda på denna grund, hvilken utan tvifvel i hög grad lättar och ofta ensam bereder möjligheten till åstadkommande af företag, som eljest icke skulle kunna utföras; och dylika företag förtjena otvifvelaktigt, lika väl som andra, att erhålla det understöd, Riksbanken kan lemna, när de erbjuda erforderlig säkerhet.

Denna får åter icke betraktas ensamt ligga uti den omständigheten, huruvida delegarne äro eller icke äro solidariskt ansvarige, helst det är ganska möjligt att i ett solidariskt bolag, bolagsmännen samtliga kunna vara i den ställning, att de ej ega några tillgångar, till gäldande af bolagets förbindelser. Säkerheten för ett kassakreditiv måste hufvudsakligen sökas uti sjelfva kontraktet jemte det hypothek eller den borgen, som derfor lemnas, och denna skall säkerligen hvarje bankstyrelse pröfva, åtminstone icke mindre noggrannt när fråga är om ett aktiebolag, än eljest.

Om man fäster någon vikt vid att Riksbankens sedlar må vinna spridning, så befordras detta derigenom, att Riksbanken kommer i beröring med sådana inrättningar, som hafva en stor penningomsättning och sysselsätta ett stort antal arbetare.

För detta ändamål och för beredande af all möjlig bekvämlighet i likvider, är det af vikt, att uttag och insättningar må kunna ske af hvilka summor som helst, äfven på små belopp; och i detta afseende anser Utskottet den inskränkning, som ännu kvarstår i 5 mom. af 62 §, att uttag och afbetalningar icke få verkställas på mindre summa hvarje gång, än 100 R:dr, böra borttagas, hvarjemte Utskottet för öfrigt föreslår ett iörtydligande i samma moment af bestämmelsen rörande det belopp, hvarå ränta beräknas.

Om bestämmelsen angående Riksgäldskontorets kreditiv, efter hvad redan är föreslaget, föres under särskild §, böra de uttryck i nuvarande 62 §, som angå detta kreditiv, uteslutas.

På grund af det nu anförda, hemställer Utskottet,

8:o

att motsvarigheten till nuvarande 62 § i reglementet må få följande lydelse:

Mom. 1. Kassakreditiv beviljas de sparbanker, hvilka äro försedda med stadgar, stadfästade af vederbörlig myndighet, enskilda personer samt bolag, *med undantag af sådana, som drifva bankrörelse med eller utan rätt att utgifva egna banksedlar.*

Kreditivtiden bestämmes till högst ett år; *och skall för kreditivet ställas sådan säkerhet, som af vederbörande styrelse godkännes.*

Mom. 2. Inträdesafgiften bestämmes af Styrelsen; sparbankerna vare från inträdesafgift befriade.

Mom. 3 oförändradt.

Mom. 4. Såsom kreditiv må beviljas åt sparbanker högst 50,000 R:dr för Stockholms stads, 20,000 R:dr för Göteborgs, och 10,000 R:dr för hvar och en af de öfriga sparbankerna, som dertill sig anmäler; samt åt bolag högst 100,000 R:dr.

Mom. 5. Uttag och afbetalningar få i mån af behof verkställas.

Ränta beräknas för den summa, som å kreditiv är utestående; dock att, om denna slutar å annat belopp, än jemnt tiotal riksdaler, räntan beräknas å närmast öfverskjutande fullt tiotal.

Mom. 6 oförändradt.

Mom. 7 oförändradt.

Mom. 8 oförändradt.

I afseende på den uti 63 § af reglementet bestämda utlåning *med omsättningsrätt*, är för närvarande stadgad, bland annat, i nämnda §:s mom. 3, att lånetiden ej får öfverstiga sex månader, men att lånen må omsättas, dock högst på sex månader hvarje gång.

Häruti har Herr *P. Petersson*, i en inom Andra Kamnaren väckt motion N:o 168, föreslagit den förändring, att återbetalningstiden, som nu är 2 $\frac{1}{2}$ år, måtte utsträckas till 5 år, med skyldighet att återbetala det låntagna beloppet med en femtedel hvarje år.

Som emellertid följdén af en sådan återbetalningstidens utsträckning skulle blifva att tillgången till meddelande af nya lån blefve ännu mindre än hittills och att lånesökande finge ännu längre, än nu är vanligt, vänta på utfående af beviljade lån, finner Utskottet sig nödsakadt,

9:o

att afstyrka bifall till Herr P. Peterssons ifrågavarande förslag.

Vid granskning af stadgandena uti reglementets § 64, rörande villkoren för medels emottagande på upp- och afskrifning, har Utskottet, i öfverensstämmelse med hvad Utskottet redan beträffande kassakreditiv yttrat, ansett den inskränkning, som punkten a) för närvarande innehåller, att insättningar och uttag icke få ske å mindre belopp än 100 R:dr, böra borttagas; och föreslår Utskottet fördenskull,

10:o

att, med bibehållande i öfrigt af nuvarande § 64, om hvars förändring någon motion icke är väckt, punkten a) i densamma må erhålla följande förändrade lydelse:

a) "*insättningar och uttag få ske efter räkningshafvares godtfinnande.*"

Stockholm den 3 Maj 1869.

På Utskottets vägnar:

J. v. Schwerin.

Reservationer:

vid punkterna 1:o) och 2:o) af Herr *Mannerskantz*: "Uti Utskottets beslut, att indraga 150,000 R:dr på kreditivet till Jernkontoret och 250,000 R:dr på kreditivet till Manufakturdiskonten, har jag ej kunnat instämma. Jag anser nemligen en kraftig, pålitlig, på rätt sätt lemnad förslagshjelp till samtliga inhemska näringar utgöra det säkraste och bästa medel, som Riksbanken kan använda, för att varaktigt betrygga upprätthållandet af sin vaxlingsförmåga — och kan därför ej gilla det ihärdiga

bemödande, som under de sednare åren gjort sig gällande, att successive beröfva dessa näringar allt större andel af de förlagstillgångar ifrån Riksbanken, hvaröfver de förut haft att disponera. — Denna gång har ordningen kommit äfven till Riksbankens äldsta och trognaste bundsförvandt, den Svenska jernindustrien; man tyckes anse silfret i Bankens hvalf icke längre behöfva sin gamle tjenare jernet, och låter derföre uppsäga ett kreditivaftal, som under ett halft århundrade till ömsesidig fördel emellan Riksbank och Jernkontor har egt bestånd; — men denna uppsägning kan jag för min del så mycket mindre finna hvarken vara nyttig eller nödvändig, som Riksbanken sjelf alldeles icke nu har behof för något annat användande af de medel, som sålunda skulle från Jernkontoret återtagas. Riksbanken disponerar nemligen öfver både så stor reservfond, upplagd på hyllan i Bankens sedelförråd, och så tillräcklig rörlig fond, använd till utlåning på kortare tid, samt derjemte ett sådant belopp lätt realisabla obligationer, att all den trygghet, som genom en dylik, åt Bankstyrelsen uppdragen, lätt disposition öfver Bankens medel står att vinna, derigenom kan anses vara fullt nöjaktigt beredd; — och sina andra tillgångar kan Riksbanken derföre, utan skynt till fara, men sig sjelf och landet till stor nytta, fortfarande använda till förlag på längre tid för både jordbruk, bergsbruk och öfriga inhemska näringar.

Den satsen är ofta utan verkan upprepad, men måste dock alltjemnt ånyo framhållas, att en af de kraftigare orsakerna hvarföre samhällets ekonomiska välstånd håller på att sjunka, i stället för att tillväxa, är den, att den tid, på hvilken förlag här lemnas, icke längre motsvarar den tid, som för Svensk närings bedrivande behöfves; och detta missförhållande vill jag ej öka, genom att tillstyrka minskning af de ifrågavarande begge kreditiven, utan yrkar derföre:

- vid punkten 1) att § 44 i nuvarande Bankoreglemente må oförändrad bibehållas; och
- vid punkten 2) att § 45 i Bankoreglementet må förblifva oförändrad".

Vid punkten 6:o) af Herrar *Ola Jönsson* och *Wener*: "Oaktadt vi i allo delar Utskottets åsigt att till förstärkande af Allmänna Diskontfonden icke tillstyrka motionärernes yrkande om anvisande till denna fond af ytterligare en million Riksdaler, anse vi dock att Utskottet bort fästa afseende å Herr Medins yrkande om rättighet för Fullmäktige att, när det öfverensstämmer med Bankens fördel, använda ytterligare medel till utlåning å denna fond, då det väl måste antagas vara förenligt med Bankens fördel att alla disponibla tillgångar göras fruktbärande, så framt nöjaktig säkerhet kan erhållas och de utlånta medlen ej fränhändas Banken, på alltför långa tider.

Att

Att ett sådant medgifvande för Fullmäktige under innevarande år skulle verkat fördelaktigt för Banken tro vi oss hafva allt skäl att påstå, då man finner, så väl af den tryckta affärsrörelsen i allmänhet som äfven af officiella meddelanden, att Fullmäktige icke varit i tillfälle att emot nöjaktig säkerhet utlåna Bankens medel å sin öfriga utlåningsrörelse, hvaremot det aldrig felats fullt antagliga ansökningar om låns utbekommande från Allmänna Diskontfonden. En tillfällig utsträckning af lånerörelsen på denna fond bör icke heller kunna hindra Fullmäktige, att i händelse af behof åter indraga det dit hänvisade förskottet, helst då med den nuvarande lånerörelsens utsträckning närmare 2 millioner ingå hvarje sjuete månad och om alltså försträckningar utöfver nuvarande beloppet lemnas t. ex. om våren, indragningarne med lätthet åter böra kunna göras om hösten, när jordbrukaren efter afslutad skörd bäst är i tillfälle att betala de förskotter han måst använda för erhållandet af sin skörd.

På grund häraf få vi derföre föreslå att 53 § af Riksdagens Reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning må erhålla följande lydelse.

Nuvarande lydelse.

Till det i § 50 under litt. E. uppgifna föremål, eller utlåning med om-sättningsrätt är anvisad en fond af nio millioner sexhundra tusen riksdaler, under benämning af allmänna diskontfonden; och tjenar såsom grund för denna fonds fördelning på de särskilda kontoren till efter rättelse, att diskontkontoret i Stockholm tillhanda-

hålles	5,750,000
lånekontoret i Göteborg . .	2,450,000
d:o i Malmö . . .	1,250,000
d:o i Wisby . . .	150,000.

Varande dock Fullmäktige förbehållet att, efter sig företeende omständigheter, kunna förordna om annan fördelning diskont- och lånekontoren emellan af fondens tillgångar, än den sålunda i allmänhet antagna.

Föreslagen lydelse.

Till det i § 50 under litt. E. uppgifna föremål, eller utlåning med om-sättningsrätt, är anvisad en fond af nio millioner sexhundra tusen riksdaler, under benämning af allmänna diskontfonden; och tjenar såsom grund för denna fonds fördelning på de särskilda kontoren till efter rättelse, att diskontkontoret i Stockholm tillhanda-

hålles	5,750,000
lånekontoret i Göteborg . .	2,450,000
d:o i Malmö . . .	1,250,000
d:o i Wisby . . .	150,000.

Varande dock Fullmäktige förbehållet att, efter sig företeende omständigheter, kunna förordna om annan fördelning diskont- och lånekontoren emellan af fondens tillgångar, än den sålunda i allmänhet antagna; samt må Fullmäktige dessutom, när de anse det med Bankens fördel förenligt, anvisa ytterligare medel till utlåning från denna fond.

Vid punkten 8:o) af Herr *Mannerskantz*.

Vid punkten 10:o) af Herr *Rundbäck*.

Herrar *Heijlensköld* och *Ola Jönsson* hafva anmält, att de ej varit i Utskottet närvarande vid afgörandet af den i punkten 2:o) omförmälda fråga.

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 3 Maj 1869, kl. 4 e. m.

Memorial, angående arfvode för extra biträde vid Banko-Utskottets Kansli.

För upprättande af några utdrag ur Riksbankens räkenskaper, hvilka erfordrats i anledning af det utaf Riksdagen sedermera godkända förslaget rörande semesters anordnande för Riksbankens tjänstemän, har biträde anlitats af en Bankens extra ordinarie tjänsteman, hvilken jemte kanslisten hos Utskottet varit med berörda arbete sysselsatt under en vecka; och får Utskottet hemställa,

att åt bemälde extra ordinarie tjänsteman måtte af Riksdagen beviljas en gratifikation af Tjugofem riksdaler.

Stockholm den 3 Maj 1869.

På Utskottets vägnar:

J. v. Schwerin.
